

INKLYUZIV TA'LIMDA OTA-ONA VA PEDAGOG HAMKORLIGI

Tohirova Farangiz

Termiz davlat pedagogika instituti

Tillar fakulteti o'zbek tili va adabiyoti yo'nalishi 2-kurs talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19757758>

Annotatsiya. Ushbu maqolada inklyuziv ta'lim tizimida ota-ona va pedagog hamkorligining nazariy asoslari, amaliy ahamiyati hamda samarali tashkil etish mexanizmlari keng yoritilgan. Maxsus ehtiyojga ega bolalarning ijtimoiy moslashuvi, ta'lim jarayoniga integratsiyasi va shaxs sifatida shakllanishida oilaviy muhit hamda pedagogik yondashuvlarning uyg'unligi tahlil qilinadi. Shuningdek, hamkorlikni yo'lga qo'yishdagi muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari ham ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar

Inklyuziv ta'lim, ota-ona, pedagog, hamkorlik, maxsus ehtiyoj, ijtimoiy moslashuv, integratsiya, ta'lim samaradorligi, pedagogik yondashuv, oilaviy muhit.

Kirish.

Zamonaviy ta'lim tizimida insonparvarlik, demokratik tamoyillar hamda teng imkoniyatlar asosida har bir bola uchun sifatli ta'lim xizmatlarini taqdim etish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Inklyuziv ta'lim aynan shu maqsadni ro'yobga chiqarishga xizmat qiluvchi muhim yo'nalishdir.

U maxsus ehtiyojga ega bo'lgan bolalarning jamiyatga to'laqonli integratsiyalashuvi, ularning ijtimoiy, psixologik va intellektual rivojlanishini ta'minlashga qaratilgan. Bunda oilaning, xususan ota-onalarning roli nihoyatda muhimdir. Chunki bolaning rivojlanishida oila birlamchi muhit bo'lib, u yerda shakllangan munosabatlar va qo'llab-quvvatlash darajasi ta'lim samaradorligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu bois inklyuziv ta'limni samarali tashkil etishda ota-onalar bilan hamkorlikni yo'lga qo'yish, uni mustahkamlash va tizimli ravishda rivojlantirish alohida ahamiyat kasb etadi.

Asosiy qism.

Inklyuziv ta'limda ota-ona va pedagog hamkorligi

Bugungi kunda ta'lim tizimi oldida turgan eng muhim vazifalardan biri — har bir bola uchun teng va sifatli ta'lim olish imkoniyatini yaratishdir. Jamiyat taraqqiyoti, inson huquqlarini ta'minlash va ijtimoiy adolat tamoyillarining qaror topishi inklyuziv ta'limni rivojlantirishni taqozo etmoqda. Inklyuziv ta'lim nafaqat maxsus ehtiyojga ega bolalarni umumiy ta'lim muassasalariga jalb qilish, balki ularning individual xususiyatlarini hisobga olgan holda samarali o'qitish va tarbiyalashni tashkil etishdir.

Mazkur jarayonda pedagoglarning malakasi, ta'lim muassasasining sharoiti bilan bir qatorda ota-onalarning ishtiroki ham hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. Chunki bola hayotining katta qismi oilada o'tadi va uning ruhiy, ijtimoiy hamda intellektual rivoji avvalo oilaviy muhitga bog'liq bo'ladi. Shu sababli inklyuziv ta'limni samarali tashkil etishda ota-ona va pedagog o'rtasida mustahkam hamkorlikni yo'lga qo'yish zarur.

Inklyuziv ta'limning mohiyati va prinsiplari

Inklyuziv ta'lim barcha bolalarning ta'lim olish huquqini ta'minlashga qaratilgan tizim bo'lib, unda har bir o'quvchining individual ehtiyojlari hisobga olinadi. Uning asosiy prinsiplari teng imkoniyatlar yaratish, diskriminatsiyaga yo'l qo'ymaslik, moslashtirilgan ta'lim dasturlarini qo'llash, ijtimoiy integratsiyani ta'minlash hamda har bir bolaga individual

yondashuvdan iborat. Ushbu prinsiplarga amal qilish ota-ona va pedagoglarning hamkorlikdagi faoliyatini talab etadi.

Ota-onaning inklyuziv ta'limdagi o'rni

Ota-onalar bolaning ilk ijtimoiy muhitini tashkil etadi va uning rivojlanishida muhim rol o'ynaydi. Inklyuziv ta'lim jarayonida ular bolaga psixologik qo'llab-quvvatlash ko'rsatadi, uning imkoniyatlariga mos muhit yaratadi, pedagoglar bilan muntazam muloqotda bo'ladi hamda bolaning rivojlanishidagi o'zgarishlar haqida axborot almashadi. Uy sharoitida pedagogik tavsiyalarni davom ettirish orqali ta'lim jarayonining uzluksizligini ta'minlaydi.

Pedagogning vazifalari va mas'uliyati

Pedagog inklyuziv ta'lim jarayonining asosiy tashkilotchisi bo'lib, har bir o'quvchining individual xususiyatlarini chuqur o'rganadi. U differensial va moslashtirilgan o'qitish metodlarini qo'llaydi, ijobiy psixologik muhit yaratadi va ota-onalar bilan samarali hamkorlikni yo'lga qo'yadi. Shuningdek, yuzaga keladigan muammolarni o'z vaqtida aniqlab, ularni bartaraf etishda faol ishtirok etadi.

Hamkorlikning shakl va usullari

Ota-ona va pedagog o'rtasidagi hamkorlik individual suhbatlar, ota-onalar yig'ilishlari, seminar va treninglar, maslahatlar berish hamda zamonaviy axborot texnologiyalari orqali muloqot qilish shakllarida amalga oshiriladi. Bu jarayonda o'zaro ishonch va hurmat muhim o'rin tutadi.

Hamkorlikni tashkil etishdagi muammolar

Amaliyotda ota-onalarning pedagogik bilimlari yetarli emasligi, vaqt yetishmasligi, o'zaro ishonchning pastligi hamda kommunikatsiya muammolari uchrab turadi. Bunday holatlar hamkorlik samaradorligini pasaytirishi mumkin.

Hamkorlik samaradorligini oshirish yo'llari

Hamkorlikni rivojlantirish uchun ota-onalarni pedagogik bilimlar bilan qurollantirish, muntazam uchrashuvlar tashkil etish, individual yondashuvni kuchaytirish hamda zamonaviy texnologiyalardan foydalanish muhimdir.

Shu bilan birga, ijobiy psixologik muhit yaratish ham katta ahamiyatga ega.

Ota-onalar o'rtasidagi hamkorlik o'qituvchi va o'quvchi munosabatlariga asoslanadi. Hozirgi kunda ba'zi oilalarda bolalarni tarbiyalashning asosiy ijtimoiy institut kabi ta'lim-tarbiya shakllangan bo'lib, umumiy ta'lim muassasasi ota-onalar bilan o'zaro aloqani yo'lga qo'yimoqda. Shunday qilib, ota-onalar, bolalar va o'qituvchilar o'rtasidagi hamkorlikning yangi turi rivojlanmoqda.

Ushbu turdagi munosabatlarda bola endi ob'ekt emas, balki ta'lim faoliyatining sub'ekti bo'lib, maktab o'qituvchilarining ota-onalar bilan ishlash tizimining yetakchi g'oyasi har bir bolaning oilasi bilan hamkorlikni o'rnatish, o'zaro yordam berishi natijasida shakllanadi. Maqolada, shuningdek, ota-onalar, o'qituvchilar va maktab o'rtasidagi hamkorlikning samaradorligi va afzalliklari muhokama qilib o'tilmoqda. Keling avvalo, yuqoridagi vaziyatlarning yuzaga kelishi, bolani o'tish davrining 5-6 yoshidanoq kitobga darsga bo'lgan ishtiyoqi so'nib, bo'sh vaqtini boshqa keraksiz ishlar bilan mashg'ul bo'lishi bizni hamisha munozara qilishga chorlaydi. Aslini olganda oila va maktab o'rtasidagi hamkorlik jarayoni ota-onalarni ta'lim jarayoniga jalb qilishga, bo'sh vaqtini o'tkazishga, bolalar va pedagogik jamoa bilan o'zaro munosabatlarga qaratilgan bo'lishi kerak. Umumta'lim tashkilotining o'quvchilarning oilalari bilan hamkorligining maqsadlari va shartlari o'zaro munosabatlarni

tashkil etishning muhim tarkibiy qismidir. Ularning yutug'i ta'lim tashkilotining ota-onalar bilan hamkorlik qilish shakllari va usullariga - ularning birgalikdagi muloqotini va faoliyatini tashkil etish usullariga bog'liq. Hamkorlikning turli shakllari va usullarini tanlash maktab tomonidan amalga oshiriladi va ushbu bosqichda hal qilinishi kerak bo'lgan muayyan vazifalarga, ota-onalarning qiziqishlari va intilishlariga, shuningdek, ushbu davrda jamiyatning rivojlanish darajasiga bog'liq.

Guruh va jamoaviy hamkorlikning asosiy shakllari quyidagilardan iborat:

- > maktab miqyosida va sinfda ota-onalar yig'ilishi;
- > maktab tadbirlari, konsertlar o'tkazish;
- > ochiq kunlar (ota-onalar kuni); ota-onalar qo'mitasining tematik konferensiyalarini tashkil etish va ular bilan yaqindan hamkorlik qilish;
- > ota-onalarning ijodiy guruhlarini bilan ishlash, savol-javob kuni;
- > guruh maslahatlari;
- > ota-onalarni maktab ma'muriyati, pedagogik jamoa bilan uchrashish;
- > ota-onalar uchun ma'ruzalar;
- > seminarlar, treninglar; o'quv filmlarini ko'rish va keyingi muhokamalar; ota-onalar maktablari.

Agar boshqa tasnifni ko'rib chiqsak, umumiy ta'lim muassasasi va oila o'rtasidagi hamkorlik shakllari an'anaviy va noan'anaviy bo'linadi.

An'anaviy shakllar - bu barcha umumiy ta'lim muassasalari uchun umumiy bo'lgan, yillar davomida sinovdan o'tganlar. Bunga quyidagilar kiradi:

- ota-onalar yig'ilishi;
- ota-onalar uchun ma'ruzalar;
- ota-onalar bilan pedagogik suhbatlar;
- oilaviy tashriflar;

Xulosa.

Inklyuziv ta'limda ota-ona va pedagog hamkorligi bolaning har tomonlama rivojlanishida muhim omil hisoblanadi. Ushbu hamkorlik ta'lim samaradorligini oshiradi, bolalarning ijtimoiy moslashuvini yaxshilaydi va ularning o'ziga bo'lgan ishonchini mustahkamlaydi. Ota-ona va pedagog o'rtasidagi o'zaro hurmat, ishonch va hamjihatlik asosida shakllangan munosabatlar ta'lim sifatini sezilarli darajada oshiradi. Bu hamkorlik orqali muammolar erta aniqlanadi va samarali hal etiladi. Natijada bola o'z imkoniyatlarini to'liq namoyon eta oladi. Shu bois inklyuziv ta'lim tizimida ota-onalarni faol jalb etish, ular bilan uzluksiz aloqani yo'lga qo'yish hamda pedagoglarning kasbiy kompetensiyasini oshirish zarur. Har ikki tomonning birgalikdagi sa'y-harakatlari orqali barkamol, bilimli va jamiyatga moslashgan shaxsni tarbiyalash mumkin. Umuman olganda, inklyuziv ta'limning muvaffaqiyati ko'p jihatdan ota-ona va pedagog o'rtasidagi samarali hamkorlikka bog'liq bo'lib, bu yo'nalishda olib boriladigan tizimli ishlar jamiyat taraqqiyotiga xizmat qiladi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni
2. Inklyuziv ta'limni rivojlantirishga oid davlat dasturlari
3. Pedagogika va psixologiya bo'yicha ilmiy adabiyotlar
4. Maxsus pedagogika darsliklari
5. Ilmiy maqolalar va internet manbalari